

Balla Tibor Tábornoki portrék a dualizmus időszakából

Az osztrák–magyar fegyveres erő

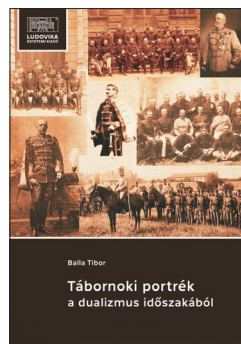
Ludovika Akadémiát végzett irányítói, 1872–1918

(Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2024.

ISBN 978-963-531-991-6 nyomtatott,

ISBN 978-963-531-992-2 elektronikus PDF,

ISBN 978-963-531-993-0 ePub)



A Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) rögzített adatok tanúsága szerint Balla Tibor hadtörténész első életrajzi vonatkozású publikációja 1995-ben jelent meg¹ – az azóta eltelt közel harminc évben munkásságának meghatározó területe a különböző biográfiák és életrajzi adattárak, melyekben elsősorban az Osztrák–Magyar Monarchia haderejének vezetőit mutatja be. Önálló prozopográfiai kötetei voltak az elmúlt években például *A Nagy Háború osztrák–magyar tábornokai I.*² és *II.*³ vagy *A honvédtisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka.*⁴ Legújabb munkája szervesen illeszkedik ebbe a sorba.

A Nemzeti Közsolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának kutató-professzora jelen kötetében arra vállalkozott, hogy a szakemberek és az érdeklődők számára egyaránt használható kézikönyvet készítsen azokról az 1869–1918 között a Honvédségnél, illetőleg egy ideig a közös hadseregben vagy a közös haditengerészetnél szolgált császári és királyi tábornokokról, akik Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémiát vagy valamelyik 1869–1872 között a Honvédségnél működött, a Ludovika elődjének számító gyalogsági vagy lovassági tisztképző iskolát, illetőleg tisztképző vagy tiszti tanfolyamot végeztek. A kötet elkészítését az indokolta, hogy ennek a körnek az „életútját és tevékenységét tudományos igényvel összefoglaló, a legújabb kutatási eredményeket felvonultató, ugyanakkor a szélesebb olvasóközönség számára is számos új ismeretet közvetítő mű eddig még nem készült”.⁵

1 <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10010858>

2 Balla Tibor: *A Nagy Háború osztrák–magyar tábornokai. I. Tábornagyok, vezérezredek, gyalogsági és lovassági tábornokok, táborszernagyok.* Budapest: Argumentum, 2010.

3 Balla Tibor: *A Nagy Háború osztrák–magyar tábornokai. II. Altábornagyok.* Budapest: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, 2019.

4 Balla Tibor: *A honvédtisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka. A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia igazgatói és parancsnokai, 1872–1945.* Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2022.

5 Balla Tibor: *Tábornoki portrék a dualizmus időszakából. Az osztrák–magyar fegyveres erő Ludovika Akadémiát végzett irányítói, 1872–1918.* Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó, 2024, 9.

A kötet bevezető tanulmánya áttekintő képet nyújt a tábornokokról. Életrajzi adataik alapján mindannyian 1841 és 1872⁶ között születtek (háromnegyedük 1861 előtt), valamint 1905 és 1954⁷ között hunytak el (36-an 1920 után). A szerző röviden jellemzi családi hátterüket, vallásukat, tanulmányaikat, katonai előmenetelüket, beosztásaikat, kitér a hazai és külföldi kitüntetéseikre, nemesi vagy vitézi címeikre, illetve arra is, hogy hányan végeztek tudományos tevékenységet. A generálisok közül 16-an szolgáltak tanárként is az alma materben, Görgey Vince aligazgató (parancsnokhelyettes), Csesznák Benő és Bartha Lajos pedig a Ludovika parancsnoka is volt.

Az 51 narratív életrajzot felvonultató *Tábornoki portrék* az előszót és bevezetést követően két csoportban mutatja be a Ludovika Akadémiát végzett vezérőrnagyokat, altábornagyokat, gyalogsági tábornokokat, tábornagyt és vezérezredeseket. A csoportok közötti különbség az első világháborúban történő szolgálat meglétének kérdése: míg az első kontingensben 17, a háborús veteránok között 34 tábornok szerepel, az egyes személyek pedig névsorban követik egymást. Valamennyi életrajz azonos logika mentén szerveződik: születési adatok, származás, tanulmányok, majd a katonai előmenetel és pályafutás datált állomásai következnek. Ezt követi a családi állapot, a nyelvismeret, társadalmi szerepvállalás, végül a kitüntetések és a tudományos vagy ismeretterjesztő tevékenység, a publikációk pontos felsorolásával. Lehetőség szerint minden tábornoki életrajzhoz több fotó is tartozik, melyeken a szereplők különböző életkorukban láthatók. A felvételek gyakran nem csak hivatalos portrék vagy tablóképek, hanem csoportképek, eseményen vagy hadszíntéren készült fényképek.

A tábornokok életútjait olvasva több közös vonást fedezhetünk fel. Egyrészt mindannyian meghatározó alakjai voltak az 1868-ban létrehozott Magyar Királyi Honvédségnek, négyen közülük honvédelmi miniszterek (Belitska Sándor, Hazai Samu, Jekelfalussy Lajos, Szurmay Sándor), ketten pedig a Honvédelmi Minisztérium államtitkárai (Szurmay Sándor és Tabajdi Kálmán) voltak, többen fontos beosztást töltöttek be az első világháborúban. Mindannyian hazájukat szerető, felkészült és motivált szakemberek voltak.

Padányi József vezérőrnagy (aki a kötet lektora is volt) előszavában kiemelt három olyan gyakorlatias területet, ahol hasonlóság tapasztalható az életrajzokban. Egyrészt a tábornokok – a legtöbb magyar tiszthez hasonlóan – a magyar és német mellett több nyelvet ismertek: általában 1-2 nyelven tudtak még tökéletesen, a többi nyelvet pedig „ezrednyelvként” ismerték és használták,⁸ másrészt gondot fordítottak a fizikai alkalmasságuk fenntartására, harmadrészt pedig a gyakori átvezénylések miatt alaposan ismerték a Monarchia teljes területét.⁹

Az olvasó a Ludovika Akadémiát végzett tábornokokról sok új, korábban nem publikált adatot ismerhet meg, továbbá árnyaltabb képet kaphat a katonai vezetőkről és a dualizmus korának hadügyéről. Emellett pedig számos, művelődéstörténeti szempontból is érdekes információval gazdagodhat, akár az első világháború előtti és utáni tábornoki nyugdíjak

6 A kötetben szereplők közül Görgey Vince császári és királyi altábornagy született időben tőlünk legtávolabb, 1841. március 31-én, míg legközelebb, 1872. április 1-jén Belitska Sándor császári és királyi vezérőrnagy, magyar királyi címzetes gyalogsági tábornok.

7 1905. április 8-án Görgey Vince altábornagy, 1954. november 26-án pedig Mina Alajos császári és királyi vezérőrnagy, magyar királyi altábornagy.

8 A korszakban a Monarchia többnemzetiségű volta miatt is jelentős hangsúlyt fektettek a nyelvi képésre. A katonai előmenetel szempontjából a német nyelv tökéletes ismerete kötelező volt, továbbá tanultak franciául (ami a korszak nemzetközi nyelve, illetve a diplomácia eszköze is), valamint elvárás volt a tisztektől, hogy a legénység által használt nyelveket elfogadható szinten sajátítsák el (ezrednyelvről akkor beszélhetünk, ha a csapattestben szolgáló legénységi állomány legalább 20%-a azonos nyelvet használt). Lásd Szakály Sándor: A magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia II. főcsoport, majd jogutód intézményei parancsnokai (1931–1945). *Honvédségi Szemle*, 148 (2020/6): 95–110., 99.

9 Lásd Balla 2024, 7.

mértékéről, akár olyan invenciózus megoldásokról, mint a Hazai Samu nevéhez köthető „H-töltény”, vagy Békésy József találmányáról, az 1901. mintájú tábori sütőkemencéről, ami egészen 1934-ig rendszerben maradt. Rendkívül érdekesek és olvasmányosak az eljárók által írt jellemzések, valamint külön figyelmet érdemel a tudományos tevékenységet is kifejtő generálisok szakirodalmi bibliográfiái az egyes életrajzok végén.

Dr. Balla Tibor ezredes új könyve megvásárolható a Ludovika Egyetemi Kiadó webshopjában,¹⁰ valamint elérhető a Nemzeti Közszolgálati Egyetem repozitóriumban, a Közszolgálati Tudásportálon is.¹¹ A kötet elolvasását minden, a Monarchia időszakának története iránt érdeklődő olvasó és hadtörténész szakember számára bátran ajánlom.

Mészáros Zoltán

10 <https://webshop.ludovika.hu/termek/konyvek/hadtudomany/tabornoki-portrek-a-dualizmus-idoszakabol/>

11 <http://hdl.handle.net/20.500.12944/2639211>